

A titkolódzó kisfiú és az ő kis kardja

Illyés Gyula Hetvenhét magyar népmese - Móra Ferenc könyvkiadó Budapest - 1974

Egyszer volt, hol nem volt, volt a tengeren túl egy kis falu, abban a faluban egy özvegyasszony, az özvegyasszonynak egy szép kislánya, akinek az arcán rózsák nyíltak. Ennek a kislánynak a bal oldalán, alighogy a világra jött, egy kardhüvely termett. Amint a kisfiú nőtt, úgy nőtt vele a kardtok is. Ugyanazon a napon, amelyen a kisfiú megszületett, kiütötte magát a kiskertben egy kardhegy. Az éppen úgy növekedett, mint a kisfiú oldalán a kardhüvely. A kisfiú már esztendőskorában megtalálta a kardot a kis kertben, és azt minden napszálltakor a kardtokba illegette. Egy este, amint a nap leszállt, a kisfiú lefeküdt, és igen mélyen elaludt. Másnap már guggon leste a földből kinőtt kard mellett a hajnalt. A kardot kétszer egymás után a hüvelybe igazította. Igen vígan futott édesanyja elébe, aki csak reggeli harangszókor kelt fel. – Jaj, édesanyám! Mit álmodtam én! – Hát mit álmodtál, fiam? – kérdezte az édesanyja. – Ó, édesanyám, nem mondom én addig senkinek, míg rajtam be nem teljesedik! – Igen, de én tudni akarom – mondta az anya mérgesen –, és ha meg nem mondd, megraklak. Az özvegyasszony hiába fenyegette kisfiát: sem szép szóval, sem fenyegetéssel nem mehetett vele semmire. Elment a kisfiú a kertbe, letérdelt kis kardjához. Annak a kardnak akkor már az volt a tulajdonsága, hogy örökké forgott, s aki hozzányúlt, annak megvágta a kezét. Csak a kisfiút nem sebezte meg. A kis kard, mihelyt érezte, hogy hüvelyének széle érte, azonnal megállt s belecsúszott. A kisfiú sokáig nézegette fegyverét, és keservesen sírt. Ahogy így az édesanyja kertjében keservesen sírdogált, éppen akkor ment el a kerítés mellett az ország királya. A király meghallotta a sírást, s megállította kocsiját. Odaszólt inasának: – Menj, édes szolgám, nézd meg, ki sír ebben a kis kertben, és miért sír! Megy s jön a szolga, s mondja: – Felséges királyom; egy gyerek térdel itt a virágok közt. Ő sír. Mert az anyja megverte. – Hozd ide! Mondd, hogy a király hívhatja, aki sohasem sírt, nem bírja hallgatni a sírást. A szolga elvitte a gyereket; letörölte könnyeit. A király megkérdezte a szép kisfiút, volna-e kedve elmenni övele. A fiának fogadná. – Elmennék én, csak ha anyám engedne. – Menj be a kisfiú anyjához – szólt cselédjéhez a király –, s mondd meg neki, hogy a király elviszi fiát a palotájába, s ha jól viseli magát, fele királyságot s a legszebb lányát adja neki. A haragos özvegy elsírta magát örömeiben. Maga tette fel a fiát a király ölébe. – Csak aztán ne légy makacs a király udvarában is! – mondta az asszony. Alig ültek föl, a fiú máris azt kérte, engedjék le a kocsiról. Bement a kis kertbe, kardját tövéből kiszakította, s a kard hüvelyébe dugta. Mikor kocsin már jó darabot haladtak, a király így szólt hozzá – Miért sírtál olyan keservesen? – Azért – mondta a kisfiú –, mert édesanyám nagyon megvert. – Hát miért vert meg olyan nagyon édesanyád? – kérdezte a király. – Azért, mert az álmodat nem akartam elmondani. – Hát miért nem mondtad el az álmodat? – Azért, mert azt senkinek nem mondom el, míg be nem teljesedik. – Nekem sem mondd el? – szólt csodálkozva a király. – Nem én, senkinek! – Majd elmondod; ha hazaértünk – szólt mosolyogva a király. Három nap múlva a király városába érkeztek. Örült a királyné három lányával, hogy a férje olyan szép fiút vitt nekik. Kínálták mindennel a lányok a szép fiútestvért. – Ne szeressétek úgy – mondta a király –, nem érdemli az azt meg: titkot rejteget, senkinek sem akarja kivallani! – Majd megmondja nekem – mondta a legnagyobbik lány. A kisfiú a fejét rázta. – De megmondja nekem – mondta a középső. – Nem én – mondta a kisfiú. – Nekem fogja megmondani – szólt a legkisebbik. – Senkinek sem mondom meg, míg be nem teljesedik. S megverem, aki kérdezni meri! – mondta fenyegetve a kisfiú. A király erre nagyon mérges lett. Előhívatta szolgáit, azt mondta nekik: – Vigyétek el ezt a makacs gyereket. Nem való a királyi palotába! A szolgák elvitték a

fiút oda, ahol ők laktak. Sírt a szép gyerek, a szolgák gyerekei vigasztalták, gyümölcssel kínálták, játékokkal kedveskedtek neki. Míg csak tizenhét esztendő nem lett, mindig velük lakott a kisfiú. A király nagyobb lányai a tengeren túli országok királyaihoz mentek férjhez akkor már. A legkisebbik is eladósorba került. Egyszer lefutott a magas palotából a szolgák házába, mert hallotta, hogy az ott lakó kisfiú olyan szép lett, milyent hetedhét országon nem lehet találni. A királylány nagyon elcsodálkozott, mert olyan szép legényt még valóban nem látott. Így szólt hozzá: - Te szép legény! Ha elmondod nekem a titkodat, úgy te az enyém, én a tied, a koporsó se válasszon el tőled! – Azt én nem mondom el senkinek! – Nekem sem? - Neked sem! – És ha százszor kérdezem, akkor sem mondom el? – Nem - felelte a fiú. - Azt pedig, aki nagyon kérdegeti, még meg is verem, ahogy már régen megmondtam. A királylány nem hagyta abba a faggatást, úgyannyira, hogy végül a fiú valóban megverte. A gyönyörű lány igen-igen sírt, és futott királyatyjához, bevádolta a legényt. Megharagudott a király, s így szólt: – Ha ezer lelke van is, meg kell halnia. Országomból még a hírének is ki kell pusztulnia. Hacsak te kegyelmet nem kérsz neki. De a királylány hallgatott. A király városának napnyugati oldalán magas akasztófát ástak a földbe még azon a napon, melyen az özvegyasszony fia a király lányát megverte. Az egész város kitódult az akasztás helyére. A hóhér hátrakötözte a szép legény kezét. A szép legény oldalán megcsördült a kard. A lármázó nép egészen elhallgatott. Mikor az ítéletet olvasta a király prédikátora, hirtelen nagy lárma tört ki. Egy cifra kocsis vágtatott az akasztófa alá. A kocsis elején fehér zászló lengett, a kocsiban pedig a magyarok királya ült. Az akasztófa alatt kiugrott belőle a magyarok királya, s a halálraítéltnak kegyelmet kért. A haragos király elmondta, hogy nagy oka van azt a gazembert felakasztani, mert a lányát megverte, csupán azért, mert az egy titkot kérdezett tőle; a titok egy álom, melyet csak akkor mondhat el, ha beteljesedik. – Add nekem a bűnöst, királytársam - mondta a magyar király -, majd megmondja nekem a titkot. Van nekem egy szép lányom, olyan, mint a hajnalcsillag, majd elmondja annak. A király átadta a rabot a magyar királynak. Az kocsijába ültette, és kérte, mondaná el neki a titkát. – Nem lehet, uram királyom - mondta szomorúan a legény -, míg be nem teljesedik. – Majd elmondod a lányomnak - mondta mosolyogva a magyar király. – Senkinek - mondta a fiú határozottan, és kardja hatalmasan megcsördült. A király és a szép legény néhány nap alatt Budára értek. A király lánya éppen a kertben sétált, mikor atyja hazaérkezett a legénnyel. A szép lány atyjához sietett, s mikor annak kezét megcsókolta, meglátta a szépséges legényt. Ahhoz hasonlót még sohasem látott. - Nekem hoztad őt, Tündérországból - mondta a lány. – Nem Tündérországból, az akasztófa alól hoztam, édes lányom - mondta a király, neheztelve lányára, aki még soha egyetlen férfival sem volt hajlandó beszélni, s ezt egyszerre úgy meg tudta szeretni. – Nem bánom én, édesapám - mondta neki a kipirult lány -, ha az akasztófáról hozod is, ő az enyém, én az övé, együtt halunk. – Ezt a király lánya már a szép legénynek mondta. Az erre a szép királylányt összevissza csókolta. – Megharagszol te is őrá, szép lányom - mondta az elszomorodott király -, mihelyt kérdezed a titkát; goromba legény ez, nem királyi vérből származott, szolgák közt a helye. – Ha megölne, ha szememet kivájná, nem haragudnék én rá - mondta a királylány -, elmondja ő nekem a titkát. Vendégszobában fog lakni, s a szívem közepében lesz a tanyája. A király megrázta a fejét, s a fiatal embert leküldte a kerti szobába, hogy könyvekkel szórakozzon. Alig telt el egy hét, a tündéri szépségű lány magára vette legszebb ruháját, s lement a kerti házba. Mikor a legény meglátta a gyönyörű lányt, kiesett a könyv a kezéből. De szólni egy szót sem tudott. A királylány szólította meg őt oly csengő hangon, amelyet fül még nem hallott: - Mondd meg nekem, ifjú legény, miért jöttem hozzád? Ha kitalálsz, tiéd leszek. – A titkomért? – Azért! – Azt, galambom, angyalom - mondta a tüzes arcú legény -, neked sem mondom meg. S ha szépszerével akarsz királyi atyád palotájába menni, ne is

tudakozódjál az iránt. De a lány nem hallgatott a fiú beszédére, s még erősebben faggatta, ölelte, csókolta. A legény végül haragba jött, s ezt a lányt is megütötte. Úgy, hogy megeredt az orra vére. Sikoltozva futott a királykisasszony a palotába. Meglátta a király a vért a szép gyerek gyönyörű ruháján, lekiáltott a kertbe: – Éhen kell meghalnod, sárkánykölyök! - s mosdatni kezdte lánya arcát, s orrát. Még azon a napon összehívatta a király a városban levő valamennyi kőművest. Megparancsolta nekik, készítsenek gyorsan egy négyszögletes épületet, csak egy szék és egy kis asztal férjenek el benne. Az asztal olyan kicsi legyen, hogy rajta csak egy könyv férjen el. Két óra alatt kész lett a kis torony. A kőművesek már hazafelé indultak, megmondani a királynak, hogy a munka készen van. De a király lányával találkoztak. Az még ott marasztott a kőművesek közül egyet, akit a legöregebbnek vélt. Megkérdezte tőle, tudna-e a tornyocskán egy olyan lyukat csinálni, melyen egy tányér és egy palack bor beférjen, de amelyet senki észre nem vehetne. – Hogyne tudnék - mondta az őz kőműves -, tudok, ha kell, csinálom is. A lyuk egy negyedóra alatt készen lett. A király lánya jól megfizetett a kőművesnek, s hazament. Napszálltakor egy sereg ember kíséretében kihozták a titkolódzó legényt a kőépületbe. Elszámolták előtte bűneit, s befalazták. De a király lánya nem hagyta őt sem éhen, sem szomjan halni. Mindennap háromszor meglátogatta. Vitt neki még könyveket is, amilyeneket kért. A király minden harmadik nap megnézegette a foglyot, vajon meghalt-e már. De az mindig csak élt. A király csodálkozott. Egyszer a török császár levelet írt a magyarok királyának. A levélhozó követ hozott még magával három nád vesszőt is. A levélben azt írta a török császár, hogy ha a magyar király meg nem tudja mondani, hogy a három nád vessző közül melyik az, amelyik a gyökérhez legközelebb termett; melyik volt a nádnak a közepe, melyik a legvége, háborút fog indítani ellene. A király nagyon megijedt és elszomorodott. A lánya észrevette szomorúságát, megkérdezte tőle: – Miért búsulsz, királyatyám, olyan nagyon? – Hogyne búsulnék én, édes lányom - mondta a király. – Nézd, a török császár ideküldött hozzám három nád vesszőt, s azt írja, hogy ha nem mondom meg, melyik ezek közül a tengeri nád végé, közepe vagy töve, hadat indít ellenem. – Ne búsulj, édesapám - mondta a lány -, majd találunk segítséget - s kevés idő múlva már a kedvese mellett állott a torony nyílásánál. Elmondta neki a török császár üzenetét. – Menj haza, szívem szép szerelme! Feküdj le, aludj el, s ha felébredsz, mondd meg apádnak, hogy te azt álmodtad, ha a nád vesszőket lágy meleg vízbe teszi, megtudja, hogy melyik részén állott a darab a nádszárnak: mert amelyik leszáll a víz fenekére, az volt legközelebb a gyökérhez; amelyik nem száll le a fenekére, s a víz színén sem marad, az a nád közepe, amelyik pedig a víz színén lebeg, az a nád vége. A lány hazasietett, lefeküdt, elaludt, s elmondta atyjának az álmot. A király megtette, amit a lánya mondott, s a nád vesszőket úgy jegyezte meg, hogy arra, amelyik a nád tövéhez legközelebb állott, egy húzást, a középsőre kettőt, a végsőre pedig hármat csinált, megírta magyarázatát a török császárnak. A vesszők éppen úgy termettek, mint azt a magyar király jelölése mutatta: a török császár nem üzent háborút Magyarországnak. Egy év múlva ismét írt a török császár a magyar királynak, és küldött hozzá három csikót. A levélben az volt írva, ha meg tudja mondani a király, hogy a három csikó közül melyik látta meg a napvilágot reggel, melyik délben, melyik este, akkor nem küld hadat országára. A király ismét búsult, lánya megint megkérdezte, mi az oka a nagy búskomorságának. – Hogyne búsulnék, édes szép lányom - mondta az öreg király -, mikor a török császár ismét levelet írt, s küldött három csikót. Azt írja, ha meg nem mondom, hogy a három csikó közül melyiket ellették reggel, melyiket délben és melyiket este, hadat üzen az országomnak. – Ne búsulj, édesapám - vigasztalta mosolyogva a lány, s fél óra múlva a befalazott legény mellett termett. Elmondta neki apja baját és szomorúságát. – Menj haza, szép szerelmem - mondta a rab legény -, feküdj le, és aludj el... Álmaid közt sikolts fel. Ha kérdezi apád, mi bajod, mondd,

hogy azt álmodtad, mintha apádért a török császár embereket küldött volna, hogy vigyék fogságba a császárhoz, mert nem tudta kitalálni, hogy a csikók közül melyik látott világot reggel, melyik délben, melyik este, de éppen mikor kötözték apádat, azt álmodtad, hogy az a legény, aki téged megütött, kiszabadult valahogy a kőfal közül, és megmondta, hogy a csikók közül melyik jött világra reggel, délben és este. Hazafutott a királylány, és ahogy a legény mondta, úgy cselekedett. Másnap a kőfalat szétverték, a szép ifjút a király elé vitték. – Szerencse kegyeltje vagy, fiam, mert hosszú fogságodban életben maradtál - mondta a király. – Én is hajlandó vagyok hát megkegyelmezni neked, de előbb egy nagy dologban kell felvilágosítással szolgálnod! A török császár levelét, íme, olvasd! A három csikó istállóban van. Meg tudsz-e felelni a levélre? - Megfelelek, uram király - válaszolta a legény -, de előbb én kérdezek valamit tőled. Van-e három egyforma teknőd? – Nincs, de lesz - mondta a király. Egy negyedóra alatt készen volt a három egyforma nagyságú, egyforma színű teknő. – Tétess, uram király - mondta a legény -, az egyik teknőbe zabot, a másikba eleven, a harmadikba holt szenet. Az a csikó, amelyik a zabos teknőhöz fut, reggel, amelyik az eleven szénhez megy, délben, amelyik pedig a holt szenes teknőhöz siet, este született. A király megtette, amit a fiú tanácsolt. A csikókat megjelölte s hazaküldte. A török császár meg volt elégedve a válasszal. Nem küldött hadat Magyarországra ellen. De volt a török császárnak egy boszorkány néne, most ettől kért tanácsot, mitévő legyen, hogy Magyarországot kezére kerítse. S hogy tudhatná meg, ki lehet az az ember, aki minden kérdésére olyan igazán és bölcsen megfelel? – Haj! édes testvérem! - mondta a boszorkány - nem a magyar király találta ki kérdéseidet. Van ott egy legény, akinek az anyja igen szegény asszony volt, de aki még a magyarok királya lesz. Míg őt meg nem öleted, addig Magyarországra hiába fáj a fogad. Erre most a török császár azt írja a magyar királyhoz, hogy ha azt a legényt, aki nála élösködik és egy szegény asszony magzata, a király hozzá nem küldi, hadat üzen. A király szomorúan adta át a levelet a derék legénynek. Az nyomban elolvasta a kevély ember sorait, s így szólt: – Nem félek én a kopasz kutyától, magam is összevagdalom az egész országukat - és ekkor oldalán olyant csördült a kard, mint még soha. – Nincs egyébre szükség, csak két ifjúra, akik teljesen egyformák. Én is olyan álarcot festek, hogy mindhárman egyformák legyünk. Nem félek az egész világtól sem. A király lakóvárosában volt két ikertestvér, akik semmit sem különböztek egymástól. A szép legény pedig festett magának álarcot, s azt feltéve, elindultak Törökországba. Mikor a legények a török császár palotájába értek, mindhárman egyszerre köszöntek, egyszerre hajtották meg magukat. A császár kérdésére egyszerre feleltek, a vacsorához egyszerre ültek, az ételt egyszerre vitték szájukba, egyszerre keltek fel; evés után megint egyszerre hajoltak meg. A császár intésére a hálószobába mentek. Az nem tudott köztük különbséget tenni, mindhármat meg akarta öletni. De a boszorkány megmagyarázta neki, hogy ő felismeri a különbséget a két ifjú meg az igazi közt. A császár azonban nem bírta felfogni. – No hát, majd megmutatod reggel, királyi testvérem, melyik az, akit meg akarsz öletni - mondta a boszorkány. - Akinek az inggallérja el lesz nyírva, az a magyar király embere. Éjfél előtt egy órával, mikor a boszorkányok láthatatlanok, és egy tű fokán is keresztül tudnak csúszni, a vén banya a kulcslyukon át becsúszott a szobába, ahol a három ifjú aludt. Mindhárman egy ágyban feküdtek, legszélén a szép legény. A boszorkány a nála levő kis ollóval elcsípett egy darabkát a fiú inge gallérjából, s ismét kisiklott a szobából. De a szép legény az öltözködésnél meglátta a tükörben a csonka gallért, erre mindkét társa gallérjából elcsípett ugyanannyit. A császár reggelizni hívta a három legényt. A vén banya az ablakban állt. Csak csodálkozott, mikor mind a háromnak el volt csípve az inggallérjából. Reggelizés után meghajtották magukat, s elmentek. A király lánya sokat nyugtalankodott, míg szerelmese haza nem érkezett. De midőn egy este a legény épségben és egészségben állított be atyja

palotájába, igen megörült, s kérte királyi atyját, engedje meg neki, hogy egymásé lehessenek. A király semmit sem szólt. A lány nagyon neheztelt atyjára, s midőn egy este atyjánál esengett, hirtelen elájult. Egy levelet pillantott meg, melyet a török császár küldött, hogy az idegen legényt egyedül küldje hozzá, mert Magyarországra nézve veszedelmes ember. Az öreg király lányával küldte el a levelet az ifjúnak. A lány sírva adta át neki. – Ne sírj, szívem! - vigasztalta a legény a királylányt. – Indulok holnap reggel, mikor a nap felkel. De egy esztendő alatt egymásé leszünk. Egyedül ment a bátor vitéz a török császárhoz. A vén boszorkánnyal az udvaron találkozott. Suttogva mondta neki a vén banya: – Most jöttél utoljára szép Törökországba! A legény nem is hallgatott a banya szavára. Mikor a császár küszöbén átlépett, tizenöt fegyveres török állt vele szemben. Kiugrott a kard a hüvelyéből, és a törököket mind elkergette. Aztán ismét a hüvelyébe szaladt. Éjszaka a vén boszorkány el akarta lopni a legény kardját, de a kard kiugrott, és lecsapta a boszorkány vasorrát. A császár roppant sereget állított ki másnap reggel a legény ellen. De a kard olyan gyorsan forgott a legény körül, hogy őt kardnak vagy nyílvesszőnek még a karcolása sem érthette. A török pedig mind elszaladt. A magyar király lánya már kétségbeesett, hogy kedvese a megbeszéltnapra nem ért vissza, s ezért addig kérlelte atyját, míg útnak nem indította seregeit Törökország felé. A sereg előtt a lány járt katonaruhában. Csak egy mérföldnyire kellett a seregnek a legény elé mennie, mert akkor már ő is közel volt a haza határához. A király lánya és a sereg bekísérte őt a magyar király palotájába, és kikiáltották királyuknak. Az ifjú király néhány ezer katonájával elment abba az országba, ahol született. Édesanyja nagyon megrémült, mikor a sok katonát látta, mert azt gondolta, hogy a várost akarják elpusztítani; de még jobban megijedt akkor, mikor látta, hogy katona egy udvarba sem ment, az övében pedig egy tűt sem lehetne leejteni, annyi a katona. Reszketett, mikor egy derék ember leszállt a lováról, és hozzá közeledett. De elcsudálkozott, mikor az a derék ember megfogta a kezét, megcsókolta, s így szólt: – No, édesanyám! Most már megmondom, mit álmodtam. Azt álmodtam, hogy belőlem egyszer még magyar király lesz. Álmom beteljesedett, most már kimondhatom, mert én vagyok a magyar király. Mikor gyermekkoromban faggattál, azért nem akartam megmondani, mert te az álmodat elbeszélted volna, s a király eltett volna láb alól. Áldjon meg az ég, hogy megvertél, mert ha meg nem versz, a király el nem vitt volna, ha el nem visz, felakasztani sem akart volna, s ha felakasztani nem akar, a másik király el nem vitt volna. De most elmegyek házasodni. Úgy is lett. Katonáival hazament, feleségül vette a magyar király lányát. Most is él, ha meg nem halt.